

Regeringsproblemet

Debatten kring det regerings-skifte som väntas efter valen har redan blivit livlig och omfattande. De taktiska synpunkterna gör sig breda; ofta är de så genomskinliga att deras effekt kan antas bli obetydlig. Några ivriga publicister har redan börjat tillverka ministerlistor, en av de lättaste och mest ofruktbara sysselsättningarna i politisk journalistik. En mera principiell diskussion av regeringsproblemet skulle vara av ojämförligt större värde.

Enligt den uppfattning som systematiskt framlagts i Dagens Nyheter bör en kommande regeringsbildning innebära en nyorientering av den svenska parlamentarismen, icke blott en nyfördelning av ministerpostererna med hänsyn till valutslaget. Vår parlamentarism har hittills sökt efterlikna det brittiska mönstret utan att lyckas. Idealet har varit en klar uppdelning av representationen i majoritet och minoritet, med majoriteten som underlag för regering. Därmed följer en tendens till skärpning av motsättningarna, till hetsig och hänsynslös strid om ett fåtal avgörande mandat, till en onyanserad politisk debatt, som mindre är ett meningsutbyte än ett fördjupande av skiljelinjerna genom agitation för och emot regeringen. England med sin fasta tradition och sin starka känsla av demokratisk gemenskap har, om också under svårigheter, kunnat stå fast vid denna klassiska parlamentarism, vars tekniska förutsättning är de orättvisa utslag som ges av majoritetsvalen. I en rad andra länder kan man fastställa en utveckling hän mot den schweiziska ordning för vilken partiernas samverkan ända upp i regeringen är självklar. Regeringskoalitionerna mellan till programmet vitt skilda partier i Belgien, Holland och Frankrike är exempel på den nya linjens framgångar.

Vilka är samregeringens fördelar? Den främsta och avgörande är att besluten blir utformade under ömsesidigt hänsynstagande; de blir uppgörelser, inte diktat, de kommer att bilda ett slags medelproportional av opinionerna i stället för att ge uttryck åt ståndpunkten hos en knapp majoritet. Detta är helt i linje med demokratiens grundsats, ty folkstyrelse innebär visserligen styrelse genom majoritet, men också ett majoritetsstyre som tempereras genom kompromisser med och hänsynstagande till minoriteten. Denna synpunkt har under senare tid fått allt större betydelse. Dels därför att statens ingripanden blir allt mera omfattande och mera kännbara för varje medborgare; att 51 procent härskar över 49 procent blir alltså olidligt. Dels därför att med koncentrationen av makten hos staten ofrånkomligt följer en maktkoncentration hos regeringen; lika självfallet som det länge varit med skilda partier inom riksdagen, lika naturligt bör det därför nu vara med skilda partier även inom statsstyrelsen. Samregeringen blir sålunda ett förverkligande av demokratin och en garanti för dess fasthet. Med dess upprättande följer, det är sant, en mildring av den politiska debatten. Men detta behöver inte vara någon nackdel, tvärtom; vad debatten förlorar i skärpa bör den vinna i saklighet och frihet från snäva partisynpunkter.

Att den svenska opinionen godtagit dessa skäl för samregerandets grundsats står utom tvivel. En rad undersökningar från de senaste åren visar att en betydande majoritet icke blott inom folket i dess helhet utan inom alla de demokratiska partierna var för sig anbefaller samregering. Om vi hade avgörande folkomröstning och regeringsfrågan i enlighet härmed framlades för valmännen, skulle, det kan inte bestridas, partierna förpliktas att samarbeta i regeringen. De borde icke undandra sig denna skyldighet därför att väljarna är hindrade att med juridiskt bindande verkan ge sin mening till känna.

Givet är att en samregering bör omfatta alla demokratiska partier. Det kan inte bli tal om att föra in den femte kolonnen även i konseljen — det vore det hän mot demokratin. Men de

partier inom vilka den demokratiska åskådningen är den härskande — om än icke alltid allena rådande — måste ingå i den krets som genom diskussion och uppgörelser skall ge ett samlat och renat uttryck för väljarnas intressen och idéer.

För närvarande synes oviljan mot en samregering starkast framträda inom socialdemokratin. Detta parti kan likväl bygga på en tradition av helt annan art. Hjalmar Branting verkade, om icke för allmän samregering, så dock för en styrelse genom uppgörelser; han förordade år 1917 samverkan mellan de partier som då företrädde demokratin och ingick själv i den Edénska koalitionsregeringen. Per Albin Hansson gick än längre; i sitt stora tal på 1940 års partikongress gav han en lysande motivering för samregeringens princip, och det är ingen hemlighet att han i det längsta ställde sig kritisk till den av kriget framkallade koalitionsens upplösning.

Att partiets nuvarande ledare uttrycker sig på ett annat sätt kan ha skilda orsaker. Det kan inför valen te sig taktiskt lämpligt att skrämra med tanken att en seger för oppositionen skulle medföra socialdemokratiens utslutande från varje möjlighet att påverka regeringsbesluten. Enligt en av marxismen influerad linje, som i början av århundradet dominerade och ännu år 1928 utvecklades av hr Wigforss, skall socialdemokratin regera totalt eller inte alls — arbetarklassen är antingen undertryckt eller härskande; det är möjligt att denna förlagade före-

ställning fortfarande spelar in. Härtill kommer oro för kommunisterna och hänsyn till partiets halvkommunist. Enligt gammal vana räknas ju kommunisterna till arbetarrörelsen, medan oppositionspartierna kallas borgerliga och kapitalistiska, och utifrån dessa marxistiska schabloner framstår en regering utan kommunist, men inneslutande alla demokratiska partier, som ett slags ideologisk förirring. Det är likväl att hoppas att Brantings och Hanssons linje skall segra över den längtan efter kommunist sympatier och kommuniströster som personifieras av Z. Höglund.

Slutligen: hur kan det krav på samregering som nu och tidigare framförts i Dagens Nyheter förenas med en hård kritik av den sittande regeringen? Den frågan ställs ofta — trots att svaret är så enkelt och naturligt att det nästan är genant att formulera det. Enligt vår mening har den nu sittande regeringen visat en sällsynt oskicklighet, särskilt i den ekonomiska politiken, och denna dess svaghet sammanhänger dels med dess maktmonopol, dels med de socialiseringsföreställningar som propagerades vid dess tillkomst och i skilda hänseenden snedvridit dess verksamhet. En socialdemokrati som på grund av en tillbakagång vid valen avstår från sina anspråk på maktmonopol och sina socialiseringsplaner och som förlorar sin känslighet för kommunistiska och halvkommunistiska tongångar hör däremot självfallet hemma i en demokratisk samregering. Om oppositionen inte erkänner detta, handlar den lika oklokt och lika tivelaktigt från demokratisk synpunkt som de socialdemokrater vilka vägrar samarbete med andra partier och begär hela makten, om partiet får majoritet, och intet av makten, om partiet försätts i minoritet.